

Yaratılış ve hikmetler

- Yer ve gökler

9. De ki: “Siz mi yeri iki günde (iki evrede) yaratanı inkâr ediyor ve O’na ortaklar koşuyorsunuz? O, âlemlerin Rabbidir.”

10. O, dört gün içinde (dört evrede), yeryüzünde yükselen sabit dağlar yarattı, orada bolluk ve bereket meydana getirdi ve orada rızık arayanların ihtiyaçlarına uygun olarak rızıklar takdir etti.

11. Sonra duman hâlinde bulunan göğe yöneldi; ona ve yeryüzüne, “İsteyerek veya istemeyerek gelin” dedi. İkisi de, “İsteyerek geldik” dediler.

12. Böylece onları, iki günde (iki evrede) yedi gök olarak yarattı ve her göğe kendi işini bildirdi. En yakın göğü kandillerle süsledik ve onu koruduk. İşte bu, mutlak güç sahibi ve hakkıyla bilen Allah’ın takdiridir. (*Fussilet, 41/9-12*)

7. Göğü yükseltti ve ölçüyü koydu.

8. Ölçüde haddi aşmayın. (*Rahmân, 55/7-8*)

O, yeryüzünde olanların hepsini sizin için yaratan, sonra göğe yönelip onları yedi gök hâlinde düzenleyendir. O, her şeyi hakkıyla bilendir. (*Bakara, 2/29*)

O, hanginizin amelinin daha güzel olacağı konusunda sizi imtihan için, henüz Arş’ı su üstünde iken gökleri ve yeri altı gün içinde (altı evrede) yaratandır. Böyle iken “Ölümden sonra şüphesiz diriltileceksiniz” desen, inkârcılar “Mutlaka bu, apaçık bir büyüdür” derler. (*Hûd, 11/7*) (*Arş, kudret ve hâkimiyet tahtı, sınırsız kudret makamı demektir.*)

30. İnkâr edenler, göklerle yer bitişikken, bizim onları ayırdığımızı ve diri olan her şeyi sudan meydana getirdiğimizi görmediler mi? Hâlâ inanmayacaklar mı?

31. Onları sarsmasın diye yere de sabit dağlar yerleştirdik ve (varacakları yere) yol bulabilsinler diye ondan geçitler, yollar meydana getirdik.

32. Gökyüzünü de korunmuş bir tavan yaptık. Onlar ise oradaki, (Allah’ın varlığını gösteren) delillerden yüz çevirmektedirler. (*Enbiyâ, 21/30-32*)

4. Allah, gökleri ve yeri, ikisi arasındakileri altı gün içinde (altı evrede) yaratan sonra da Arş’a kurulandır. Sizin için O’ndan başka hiçbir dost, hiçbir şefaatçi yoktur. Hâlâ düşünüp öğüt almayacak mısınız?

5. Gökten yere kadar bütün işleri Allah yürütür. Sonra bu işler, süresi sizin hesabınızla bin yıl olan bir günde O’na yükselir.

6. İşte Allah, gaybı da görünen âlemi de bilendir, mutlak güç sahibidir, çok merhametlidir. (*Secde, 32/4-6*)

6. Üstlerindeki göğe bakmazlar mı? Onu nasıl bina ettik, nasıl donattık! Onda hiçbir düzensizlik ve eksiklik yoktur.

7. Yeryüzünü de yaydık ve orada sabit dağlar yerleştirdik. Orada her türden iç açıcı çift bitkiler bitirdik.

8. Bütün bunlar, içtenlikle Allah’a yönelen her kulun gönül gözünü açmak ve ona öğüt ve ibret vermek içindir.

9, 10, 11. Gökten de bereketli yağmur yağdırıp onunla kullar için rızık olarak bahçeler ve biçilecek taneler (ekinler), birbirine girmiş kat kat tomurcukları olan yüksek hurma ağaçları bitirdik ve böylece onunla ölü bir beldeye hayat verdik. İşte (dirilip kabirlerden) çıkış da böyledir. (*Kâf, 50/6-11*)

33. Ölü toprak onlar için bir delildir. Biz, onu diriltir ve ondan taneler çıkarırız da onlardan yerler.

34, 35. Meyvelerinden yesinler diye biz orada hurmalıklar, üzüm bağları var ettik ve içlerinde pınarlar fışkırttık. Bunları onların elleri yapmış değildir. Hâlâ şükretmeyecekler mi?

36. Yerin bitirdiği şeylerden, insanların kendilerinden ve (daha) bilemedikleri (nice) şeylerden, **bütün çiftleri yaratanın** şanı yücedir. (*Yâsin, 36/33-36*)

Dağları görürsün, onları hareketsiz sanırsın. Hâlbuki onlar bulutların geçişi gibi hareket ederler. Bunu, her şeyi sağlam ve yerli yerince yapan Allah yapmıştır. Şüphesiz O, yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır. (*Neml, 27/88*)

3. Şüphesiz, göklerde ve yerde, inananlar için (Allah'ın varlığını ve birliğini gösteren) nice deliller vardır.

5. Geceyle gündüzün birbiri ardınca gelişinde, Allah'ın gökten rızık (sebebi olarak yağmur) indirip, onunla **yeryüzünü ölümünden sonra diriltmesinde, rüzgârları evirip çevirmesinde** aklını kullanan bir toplum için deliller vardır. (*Câsiye, 45/3, 5*)

Andolsun, eğer onlara, “**Gökleri ve yeri kim yarattı, güneşi ve ayı hizmetinize kim verdi?**” diye soracak olsan mutlaka, “Allah” diyeceklerdir. O hâlde nasıl (haktan) döndürülüyorlar? (*Ankebût, 29/61*)

Allah, gökleri gördüğünüz herhangi bir direk olmadan yükselten, sonra Arş'a kurulan, güneşi ve ayı buyruğu altına alandır. Bunların hepsi **belli bir zamana kadar** akıp gitmektedir. O, her işi (hakkıyla) düzenler, yürütür, âyetleri ayrı ayrı açıklar ki Rabbinize kavuşacağımıza kesin olarak inanasınız. (*Ra'd, 13/2*)

3. O, yedi göğü tabaka tabaka yaratandır. Rahmân'ın yaratışında hiçbir uyumsuzluk göremezsin. Bir kere daha bak! Hiçbir çatlak (ve düzensizlik) görüyor musun?

4. Sonra tekrar tekrar bak; bakışların (aradığı çatlak ve düzensizliği bulamayıp) âciz ve bitkin hâlde sana dönecektir. (*Mülk, 67/3-4*)

Allah, gökleri ve yeri hak ve hikmete uygun olarak yarattı. O, müşriklerin ortak koştukları şeylerden yücedir. (*Nahl, 16/3*)

Onlar, bizim yeryüzüne (kudretimizle) gelip onu **etrafından eksilttiğimizi** görmediler mi? Allah, hükmeder. O'nun hükmünü bozacak hiçbir kimse yoktur. O, hesabı çabuk görendir. (*Ra'd, 13/41*)

***

- **Güneş, ay ve yıldızlar**

38. Güneş de kendi yörüngesinde akıp gitmektedir. Bu, mutlak güç sahibi, hakkıyla bilen Allah'ın takdiri (düzenlemesi)dir.

39. Ayın dolaşımı için de konak yerleri (evreler) belirledik. Nihayet o, eğrilmiş kuru hurma dalı gibi olur.

40. Ne güneş aya yetişebilir, ne de gece gündüzü geçebilir. Her biri bir yörüngede yüzmektedir. (*Yâsin, 36/38-40*)

Güneş ve ay bir hesaba göre hareket etmektedir. (*Rahmân, 55/5*)

O, geceyi, gündüzü, güneşi ve ayı sizin hizmetinize verdi. **Bütün yıldızlar da O'nun emri ile sizin hizmetinize verilmiştir.** Şüphesiz bunlarda aklını kullanan bir millet için ibretler vardır. (*Nahl, 16/12*)

Andolsun biz, **en yakın göğü kandillerle donattık.** Onları şeytanlara atılan taşlar yaptık ve (ahirette de) onlara alevli ateş azabını hazırladık. (*Mülk, 67/5*)

33. O, geceyi, gündüzü, güneşi ve ayı yaratandır. Her biri bir yörüngede yüzmektedirler. (*Enbiyâ, 21/30-33*)

Şüphesiz sizin Rabbiniz, **gökleri ve yeri altı gün içinde (altı evrede) yaratan** ve Arş'a kurulan, geceyi, kendisini durmadan takip eden gündüze katan, **güneşi, ayı ve bütün yıldızları da buyruğuna tabi olarak yaratan Allah'tır.** Dikkat edin, yaratmak da, emretmek de yalnız O'na mahsustur. Âlemlerin Rabbi olan Allah'ın şanı yücedir. (*A'râf, 7/54*)

37. Gece de onlar için bir delildir. Gündüzü ondan çıkarırız, bir de bakarsın karanlık içinde kalmışlardır.

38. Güneş de kendi yörüngesinde akıp gitmektedir. Bu, mutlak güç sahibi, hakkıyla bilen Allah'ın takdiri (düzenlemesi)dir.

39. Ayın dolaşımı için de konak yerleri (evreler) belirledik. Nihayet o, eğrilmiş kuru hurma dalı gibi olur.

40. Ne güneş aya yetişebilir, ne de gece gündüzü geçebilir. Her biri bir yörüngede yüzmektedir. (*Yâsin, 36/37-40*)

***

- **İnsan**

1. İnsan (henüz) anılır bir şey değilken (yaratılmamışken) üzerinden uzunca bir zaman geçti.

2. Şüphesiz biz insanı, karışım hâlindeki az bir sudan (meniden) yarattık ve onu imtihan edeceğiz. Bu sebeple onu iştir ve görür kıldık.

3. Şüphesiz biz onu (ömür boyu yürüyeceği) yola koyduk. O bu yolu ya şükrederek ya da nankörlük ederek kat eder. (*İnsan, 76/1-3*)

7. O ki, yarattığı her şeyi güzel yaptı. İnsanı yaratmaya da çamurdan başladı.

8. Sonra onun neslini bir öz sudan, değersiz bir sudan yarattı.

9. Sonra onu şekillendirip ona ruhundan üfledi. Sizin için iştirme, görme ve idrak duygularını yarattı. Ne kadar az şükrediyorsunuz! (Secde, 32/4-9)

58. Attığınız o meniye ne dersiniz?!

59. Onu siz mi yaratıyorsunuz, yoksa yaratan biz miyiz?

60, 61. Sizin yerinize benzerlerinizi getirmek ve sizi bilemeyeceğiniz bir şekilde yeniden yaratmak üzere aranızda ölümü biz takdir ettik. (Bu konuda) bizim önümüze geçilmez. (*Vâkı'a, 56/58-61*)

İnsanı nutfeden (bir damla sudan) yarattı. Böyle iken bakarsın ki o, **Rabbine açık bir hasım kesilmiştir.** (*Nahl, 16/4*)

41. Onların soylarını dolu gemide taşımamız da onlar için bir delildir.

42. Biz, onlar için o gemi gibi binecekleri nice şeyler yarattık.

43. Biz istesek onları suda boğarız da kendileri için ne imdat çağrısı yapan olur, ne de kurtarırlar.

44. Ancak tarafımızdan bir rahmet olarak ve bir süreye kadar daha yaşasınlar diye kurtarırlar.

68. Kimin ömrünü uzatırsak, onu yaratılış itibariyle tersine çeviririz (gücünü azaltırız). Hâlâ düşünmeyecekler mi? (*Yâsin, 36/41-44, 68*)

189. Göklerin ve yerin hükümranlığı Allah'ındır. Allah, her şeye hakkıyla gücü yetendir.

190. Göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelip gidişinde selim akıl sahipleri için elbette ibretler vardır.

191. Onlar ayakta, otururken ve yanları üzerine yatarken Allah'ı anarlar. Göklerin ve yerin yaratılışında üzerinde düşünürler. "Rabbimiz! Bunu boş yere yaratmadın, seni eksikliklerden uzak tutarız. Bizi ateş azabından koru" derler. (*Âl-i İmrân, 3/189-191*)

13. Sizin için yeryüzünde çeşitli renk ve biçimlerle yarattığı şeyleri de sizin hizmetinize verdi. Öğüt alan bir toplum için bunda ibretler vardır.

14. O, taze et yemeniz ve takınacağınız süs eşyası çıkarmanız için denizi sizin hizmetinize verendir. Gemilerin orada suyu yara yara gittiğini görürsün. (Bütün bunlar) O'nun lütfundan nasip aramanız ve şükretmeniz içindir.

15, 16. Sizi sarsmaması için yeryüzünde sağlam dağlar; yolunuzu bulmanız için de nehirler, yollar ve nice işaretler meydana getirdi. İnsanlar yıldızlarla da yollarını bulurlar.

17. Şu hâlde yaratan, yaratamayan gibi olur mu? Artık siz düşünmez misiniz? (*Nahl*, 16/13-17)

3. Şüphesiz ki Rabbiniz, gökleri ve yeri altı gün içinde (altı evrede) yaratan, sonra da Arş'a kurulup işleri yerli yerince düzene koyan Allah'tır. **O'nun izni olmaksızın, hiç kimse şefaathçi olamaz.** İşte O, Rabbiniz Allah'tır. O hâlde O'na kulluk edin. Hâlâ düşünmüyor musunuz?

4. **Hepinizin dönüşü ancak O'nadır.** Allah, bunu bir gerçek olarak va'detmiştir. Şüphesiz O, başlangıçta yaratmayı yapar, sonra, iman edip salih ameller işleyenleri adaletle mükâfatlandırmak için onu (yaratmayı) tekrar eder. Kâfirlere gelince, inkâr etmekte olduklarından dolayı, onlar için kaynar sudan bir içki ve elem dolu bir azap vardır.

5. **O, güneşi bir ışık (kaynağı), ayı da (geceleyin) bir aydınlık (kaynağı) kılan, yılların sayısını ve hesabı bilmeniz için ona menziller takdir edendir.** Allah, bunları (boş yere değil) ancak gerçek ile (hikmeti gereğince) yaratmıştır. O, âyetlerini, bilen bir topluma ayrı ayrı açıklamaktadır.

6. Şüphesiz gece ve gündüzün ard arda değişmesinde, Allah'ın göklerde ve yeryüzünde yarattığı şeylerde, Allah'a karşı gelmekten sakınan bir toplum için pek çok deliller vardır. (*Yûnus*, 10/3-6)

***

- **Canlılar**

Allah, bütün canlıları sudan yarattı. İşte bunlardan bir kısmı karnı üzerinde sürünür, kimi iki ayak üzerinde yürür, kimisi dört ayak üzerinde yürür. Allah, dilediğini yaratır. Çünkü Allah, her şeye hakkıyla gücü yetendir. (*Nûr*, 24/45)

Sizin yaratılışınızda ve Allah'ın (yeryüzüne) yaydığı **her bir canlıda da kesin olarak inanan bir toplum için elbette nice deliller vardır.** (*Câsiye*, 45/4)

60. Nice canlılar vardır ki, rızıklarını taşımazlar (yiyecek biriktirmezler). Onları da sizi de Allah rızıklandırır. O, hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir.

62. Allah, kullarından **dilediğine bol verir ve (dilediğine) kısar.** Şüphesiz Allah, her şeyi hakkıyla bilendir. (*Ankebût*, 29/60, 62)

5. Hayvanları da yarattı. Onlarda sizin için bir ısınma ve birçok faydalar vardır. Hem de onlardan yersiniz.

6. Onları akşamleyin getirirken, sabahleyin salıverirken de sizin için bir güzellik (ve zevk) vardır.

7. Onlar ağırlıklarınızı, sizin ancak zorlukla varabileceğiniz beldelere taşırlar. Şüphesiz Rabbiniz çok esirgeyicidir, çok merhametlidir.

8. Hem binesiniz diye, hem de süs olarak atları, katırları ve merkepleri de yarattı. **Bilemeyeceğiniz daha nice şeyleri de yaratır.** (*Nahl*, 16/5-8)

O, yeri yayıp döşeyen, orada dağlar, nehirler meydana getiren, orada **her türlü meyveden (erkekli-dişili) iki eş yaratandır.** O, geceyi gündüze bürüyor. Şüphesiz bunlarda, düşünen bir kavim için (Allah'ın varlığını gösteren) deliller vardır. (*Ra'd*, 13/3)

63. Ektiğiniz tohuma ne dersiniz?!

64. Onu siz mi bitiriyorsunuz, yoksa bitiren biz miyiz?

65. Dileseydik, onu kuru bir çöp yapardık da şaşkınlık içinde şöyle geveleyip dururdunuz:

66. "Muhakkak biz çok ziyandayız!"

67. "Daha doğrusu büsbütün mahrumuz!" (*Vâkı'a*, 56/63-67)

- **Su**

Andolsun, eğer onlara, "**Gökten yağmuru kim indirip de onunla yeryüzünü ölümünden sonra diriltti?**" diye soracak olsan, mutlaka, "Allah" diyeceklerdir. De ki: "Hamd Allah'a mahsustur." Fakat onların çoğu akıllarını kullanmazlar. (*Ankebût*, 29/63)

Yeryüzünde birbirine komşu kara parçaları, **üzüm bağları, ekinler**; bir kökten çıkan çok gövdeli ve tek gövdeli **hurma ağaçları** vardır ki **hepsi aynı su ile sulanır**. Ama biz ürünleri konusunda bir kısmını bir kısmına üstün kılıyoruz. Şüphesiz bunda aklını kullanan bir kavim için (Allah'ın varlığını gösteren) deliller vardır. (*Ra'd, 13/4*)

68. İçtiğiniz suya ne dersiniz?!

69. Siz mi onu buluttan indirdiniz, yoksa indiren biz miyiz?

70. Dileseydik onu acı bir su yapardık. O hâlde şükretseydiniz ya!. (*Vâkı'a, 56/68-70*)

10. O, gökten sizin için su indirendir. İçilecek su ondandır. Hayvanlarınızı otlattığımız bitkiler de onunla meydana gelir.

11. Allah o su ile size; ekin, zeytin, hurma ağaçları, üzümler ve her türlü meyvelerden bitirir. Elbette bunda düşünen bir kavim için bir ibret vardır. (*Nahl, 16/10-11*)

De ki: “Söyleyin bakalım: **Suyunuz çekilirse, size kim temiz bir akar su getirir?**” (*Mülk, 57/30*)

***

- **Tazarru'nâme (*Sinan Paşa*)**

Aşk iledür göğün döndüğü; aşk iledür yirün turduğı.

Aşktır çarha koyan feleği; aşktır temcîd okudan meleği.

Aşktır yıldızları seyr ittüren; aşktır ay ü günü devr ittüren.

Aşktır nebâtâtı bitüren; aşktır çiçekleri getüren.

Aşktır bülbülleri ırladan; aşktır dólâbları inleden.

Aşktır gülleri peydâ iden; aşktır gül yüzlüleri hüveydâ (belli) iden.

Aşktır gönül gözün açturan; aşktır ma'rifet çiçeklerin saçtıran.

Aşktır dili (kalbi) âbâd iden; aşktır derûni şâd iden.

Aşktır âdemi ma'mûr iden; aşktır âlemi pür nûr iden.

Aşk bir nûrdur, her gözde görünmez; aşk bir huzûrdur, her derûnda bulunmaz.

Akl eydür ben cemâl-i âlemem / Aşk eydür ben kemâl-i âdemem.

Aşk âsâyiş-i cândur; aşk ârâyiş-i cihândur; aşk hadîka-i ehl-i safâdur.

Aşk bir cevher-i pâktür, araz sanman; aşk râhat-ı cândur, maraz sanman.

Tazarru'nâme için açıklamalar (*A. Mertol Tulum*)

Mümkinât: Mümkünler, var olmak için başka bir varlığa muhtaç bulunanlar. Kâinatta her şeyin varlığı, mutlaka başka bir şeyin varlığına bağlıdır. O varlık vâcibse, Tanrı'dır; değilse, ona da bir varlık sebebi gerekir.

Melekût Âlemi: Melekler ve Rûhlar Âlemi'dir. Buna **Gayb Âlemi**, Ulvî âlem adları da verilir. **Mülk Âlemi** ise, **Maddî Varlık Âlemi'**dir. Buna da Şehâdet (gözle görülen), Anâsır (unsurlar), Nâsût (dünyevî, insanî) ve Zâhir (görünen) âlem isimleri verilir.

Melekût, yani Rûhlar âlemi, var oluş bakımından Mülk yani Cisimler Âlemi'nden önce gelir. Tanrı, Cisimler Âlemi'ni Rûhlar Âlemi vasıtası ile yaratmıştır. Mülk Âlemi, Melekût Âleminin maddî şekilde tezâhürüdür. Başka bir deyişle Mülk Âlemi, Rûhlar Âlemi'nin bir gölgesinden ibârettir.

Ayrıca Melekût, Tanrı'nın bâtın (gizli, iç) ismi; Mülk ise, O'nun zâhir (âşikâr, dış) ismidir.

Âlem-i zâhir: Görünen âlem, mülk âlemi, madde âlemi. Bu âlemi teşkil eden varlıkların ortak vasfı bir mekânda bulunmaları, üç boyutla vasıflanmaları, gözle görünür, elle tutulur olmalarıdır. Bu bakımdan bu âleme **Âlem-i Kesîf** de derler.

Âlem-i bâtın: Görünmeyen, gizli, iç âlem mânâsındadır. Bu âlemin varlıkları, cisimsiz, cisimden sıyrılmış, mücerred rûhtan ibâret varlıklardır; duyularla idrâk olunamazlar. Bu bakımdan, bu âleme **âlem-i lâtif** de denir.

Arş: Bütün kâinatı kuşatan şey yani külli mekândır. Arş, maddî âlemin ilk tabakasıdır.

Aklı-ı küll: Yaratıcı kudretin yani Tanrı'nın aktif tecelisidir. Tanrı'dan ilk sâdır olan (çıkan), bu akıldır.

Kalem-i a'lâ: Yüce kalem mânâsındadır. Bazılarına göre Levh-ı mahfûzun üzerine yazan kalemdir. Büyük hadîs bilginlerinin rivayet ettikleri bir hadîse göre, **Tanrı'nın yarattığı ilk şey budur.** Hz. Peygamber'in rûhuna yani hakikat-ı Muhammediye'ye de kalem-i a'lâ denilmiştir.

Levh-i mahfûz: Yüce kalem'in, ilâhî emirle, kâinâtın kaderini yâni âlemin yaratılışından sonuna kadar olup bitecek her şeyi bu levhaya yazdığı, yaratılmışlarda olduğu gibi, bunların zuhûra gelip sâbit olduğu da söylenmiştir.

Tevhîd: "Hakk'ın varlığını tek ve benzersiz olarak kabul ve ikrâr, zâtını zihinlerde tasavvur ve hayâllerde tahayyül edilen her şeyden tecrîd etmek"tir. Bu, üç şekilde olur: 1. Rübûbiyyetini (tanrılığını) bilmekle, 2. Birliğini ikrâr etmekle, 3. Kendisine hiçbir şeyi eş tutmamakla.

Tevhîd'in üç mertebesi vardır: 1. "Tevhîd-i ef'âl": Kâinatta Allah'tan başka hakiki bir müessir olmadığı hakikatine ulaşmak. 2. "Tevhîd-i sıfât": Bütün kudretleri ve ilimleri Allah'ın mutlak kudret ve ilmî içinde yok olmuş görmek, her kemâli onun hüviyet nûrundan bir parıttır diye kabul etmek. 3. "Tevhîd-i zât": Allah'ta helâk olup son bulmak. Artık, bu makamda, bütün işâretler ve ibâreler yok olmuştur.

Vâcib: "Zâtı ile yani kendi kendisi ile var olan ve varlığında başka bir varlığa muhtaç bulunmayan" demektir. Tanrı; kadîm, ezeli, ebedî ve ekmel (en mükemmel) olmakla, zamana, mekana, yardımcıya (hiçbir şeye) muhtâc değildir. O halde, tek vâcib Allah'tır.

Varlık âlemindeki her şey ise sonradan vücûd bulmuştur ve varlığının devamında tek başına değildir. Vücûb (vâcib olma) Tanrı'nın sıfatlarındandır; buna "**kıyâm bi- nefsihi**" (**kendi kendine var olmak**) demektir.

İşk (Aşk, sevgi): Zâtı ile var olan, hiçbir şeyle kayıdlanmış bulunmayan Tanrı, "Mutlak Varlık"tır. Her şey ondan var olmuştur ve her şey onundur. Mutlak Varlık Âlemi mertebesinde, Tanrı'nın hiçbir belirtisi yoktur; bu sebeple, zâhir değildir ve bilinmesine de imkân bulunamaz. Ancak, zâtının iktizâsı, **zuhûra (bilinmeğe) olan meylidir ki buna "ilim" veya "Aşk" denir...** Kâinâtın meydana gelişine sebep olan şey, "hubb-i zâtî" (zâtî sevgi), Tanrı'nın kendine karşı olan sevgisi" de denilen aşktır.

Başka bir izâh şekli ile, Mutlak Varlık, aynı zamanda Mutlak Güzellik'tir. **Güzelliğin şâni ise, kendisini göstermek ve beğendirmektir.** İşte Tanrı'nın zâtî aşk sebebi ile kendini görmek ve göstermek istemesi, **kâinâtın yaratılmasına sebep** olmuştur.

Bütün tarikatların esâsı aşktır. Yol ve erkân, hakikî aşka ulaştırır vasıtalar. Aşk bütün varlıkları eritir, yok eder. Varlık sûretlerinden geçince de mânâya yani Mutlak Varlığa ulaşılır.

Sekiz cennet: Kur'ân-ı Kerîm'de "**huld, me'vâ, na'im, âliye, adn, firdevs, dârü's-selâm ve hayevân**" olarak geçen sekiz cennet vardır. Bu cennetlerin her birinde, dini bütün olanların derecelerine göre, mertebeler ve farklı dereceler vardır ve bütün cennetlerin ağaçlarının ve köşklerinin altından güzel ve gönül açıcı ırmaklar akar.

Yedi cehennem: Kur'ân-ı Kerîm'de bu yedi cehennem "**hutame, sa'ir, sekar, cahîm, hâviye, lezâ, süür**" olarak geçmektedir. Her birinin, imânsız ve kötü amelli kimselerin kötülükteki dereceleri ve yapmış oldukları kötülüklerin cinslerine göre, farklı derece ve husûsiyetleri vardır.

Yakîn: Tasavvufta, "ilmin (bilginin) kalb üzerinde tam olarak üstünlük sağlaması, kalbin onun içinde kendinden geçmesi (istiğrâkı)" mânâsındadır. **Yakîn'in üç derecesi vardır: 1. İmü'l-yakîn ("delil" yolu), 2. Aynü'l-yakîn "keşf ve ilâhî feyz" yolu), 3. Hakku'l-yakîn (bizzat görme" yolu) ile elde edilen bilgidir.**

Böyle olunca, burada geçen birincisi akıl erbâbına, diğerleri ise ilim ve ma'rifet sahiplerine mahsustur. Şu halde imü'l-yakîn, aklın bir şeyi isbât etmekte kullandığı delil ve kıyâs yolları ile sâhib olunan her çeşit bilgiyi içine alır. Bu ise, zihinle varılan "emîn idrâk" yoludur ve nesnelere hakkında doğru sayılabilecek bilgi önce bu yoldan sağlanır. Buna "nazar (düşünme)", istidlâl (delil vasıtasıyla anlama)" ve "isbât" yolu da denilir.

***

- **Aynadaki Hayâl** (*Nihad Sâmi Banarlı*)

Aynadaki hayâlinde kendi güzelliğini görmek isteyiş, bir inanışa göre, yaratılışın da sırrıdır.

Hattâ yaradılışın sebebi sâdece güzelliştir. Çünkü güzelliğin de fizik kanunları gibi değişmez kanûnu vardır: **Güzellik gizli kalmaz; mutlak görünmek ister; kendini görecekt gözler, kendini sevecek gönüller özer, arar ve bulur.**

İşte bu kadîm kanun, Tanrı güzelliğindde, bütün ilâhi ölçüleriyle mevcuttu: **Sonsuz güzel Tanrı kendini görecekt gözler, kendini sevecek gönüller özlüyordu.**

Yaratmak ihtiyâcını bu yüzden duydu. Yokluk denilen uçsuz bucaksız boşluğun Tanrı güzelliği karşısında aynalaşan çevresine böyle bir şevkle baktı. Aynada hayâlini gören bir güzel gibi, **yokluğun aynasında kendi hüsnünü gördü. Kâinat, işte bu güzelliğin o aynadaki hayâlidir.**

*

Aynı inanışa göre, kendilerini var zanneden insanlar ve bütün öteki yaratılmışlar hakikatte yoktur. **Var gibi görünüşleri geçici bir hayâldir;** yoklukları, bir gün yok oluşlarından bellidir. Biz ve gördüklerimiz, hele güzel gördüklerimiz, Tanrı varlığının ve şüphesiz Tanrı güzelliğinin hayâlleriyiz: **Tanrı'dan kopmuş birer ışık gibi vurup yankılandığımız bu aynadan, bir gün, yine o büyük nûra döneceğiz.**

*

Bir tasavvuf şâirinin Tanrı'ya seslenerek:

“Kendi hüsnün hûblar şeklinde peydâ eyledin

Çeşm-i âştan dönüp sonra temâşâ eyledin”

deyişi, insan denilen sihirli aynada Tanrı güzelliğini görebilenler içindir. Bunun içindir ki büyük Fuzûlî, Leylâ ve Mecnûn'un güzelliğini tasvîr ederken Türkçe “gözü” dediği aynadan böyle bahseder. Derki:

“Bir gözüye ger açup gözünü

Gözgüde göreydi ger özünü

Öz ârızına olurdu meyli

Kılmazdı hevâ-yı hüsn-i Leylî”

Yâni: Mecnun, Leylâ'ya bakacağı yerde, “Gözünü bir aynaya açsaydı ve aynada kendini görebilseydi, kendi yanağına, çehresine gönül verir, Leylâ'nın güzelliğine vurulmazdı.”

*

Şâir Neşâtî “Yalnız Tanrı ve onun güzelliği vardır, biz yoğuz.” İnanışıyla aynalarda kendilerini göremeyecek hale gelenler arasındaydı. Gazelinde:

“Etdik o kadar ref'-i ta'ayyün ki Neşâtî

Ayîne-i pür tâb-ı mücellâda nihânız”

“Ey Neşâtî! Şu maddî ve geçici vücûdumuzu öyle yok edip o kadar görünmez hale koyduk ki en parlak ışıklı ve cilâlı aynalarda bile görünmüyoruz.” diyordu. Bu söyleyişin Yahyâ Kemal'in “Mâverâda Söyleniş”inde yankılanan mısraları da şöyledir:

“Merhûm Edirne Şeyhi Neşâtî diyor ki biz

Sâf aynalarda sırroluruz öyle gaaibiz”

*

... Kâinatta yaratılmış ve yaratılacak sanat eserlerinin en hârikulâdesi olan “insan” ve onun güzelliği karşısında onu yaratmayı düşünmek neden mümkün olmasın? Bu muhteşem eserin sanatkârını seyretmek; görmeye, anlamaya, bilmeye çalışmak neden akla gelmesin, niçin rûhu sarmasın?

Bir güzele böyle bir nazarla bakmanın, bakabilmenin mânâsını, bilmem, anlayabilecek misin?

Bir anlasan, anlayabilseydin, şâir Nedîm'in:

“Niçin sık sık bakarsın böyle mir'ât-î mücellâyâ

Meğer sen dâhi kendi hüsnüne hayran mısın kâfir”

Mısralarında şevkin ve nüktenin de üstüne yükselir, onun mir'ât-ı mücellâ dediği parlak, cilâlı aynalarda kendi güzelliğine değil, “O”nun güzelliğine vurulurdun.

Güzel yüzünü aynalarda o bakışla seyrederek, bir ayna karşısında nerkis gibi erir, yeşil elâ gözle, uzun kirpikli bir çiçek olur, öyle ebedileşirdin.

*

Keşki güzelleri ve güzellikleri böyle bir gözle görmek, eski ve temiz çağlarda olduğu gibi yeniden canlansa; insanlar sana ten ve saç olduğun için değil, ruh ve mânâ olduğun için bakmayı ve sende seni yaratmayı görmeyi yeniden öğrenseler..

“Hayâtı bir camın ardında gösteren tılsım” dünyamıza bir daha dönse..

Gözler ve gönüller temizlense.

***

- **Şarktan Haber** (*Muhammed İkbâl*)

Yarabbi, şu varlıkta ne lezzet var ki, her zerrenin gönlünde bir zuhur arzusu kaynıyor. Dalını yarıp doğan gül koncası, varlık zevkiyle gülümsemeler saçıyor.

Bir fakir Tur dağına çıkmış söyleniyordu: “Senin canın kendi içindeki esrardan bîhaberdir; git insan ara (İnsanın hakikatine vakıf olmaya çalış); **Allah bile insan peşinden koşup duruyor.**”

Benim tarafımdan Cebrail’e de ki: “Beni senin gibi nurdan yaratmadılar. Lâkin biz **topraktan yaratılanların**, (hakikat peşindeki) hummalı, ızdıraplı koşuşuna bak. Onlar **ayrı kalmanın zevkini nurdan yaratılmış olmaya değışmediler.**”

İlim hümâsı tuzağına düştüğü zaman yakîni mahv et; şüpheye düş. Lâkin amel istiyor musun? Yakîni daha olgun hale getir; **bir’i ara, bir’i gör, bir ol.**

Ey bilginler, ben ızdırap içindeyim. Akıl, imkânı yok bunun mânasını anlamaz: bu gönül nasıl bir avuç toprağa tahammül ediyor? **Bu gönül ki, hayal ceylanlarının dolaştığı çöldür.**

Hayatın yumuşak ve tehlikesiz olduğu sahilde kurulup oturma. **Denize dal, dalgalarla pençeleş; ebedî hayat mücadeledir.**

Ey altın’a köle olan insan, kendini altınla ölçme. Zira altın, ona şöylece dönüp baktığın için altın oldu.

Sen güneşsin; ben de senin peykin olan ay’ım. Senin bakışın beni baştan aşağı nur haline getiriyor. Kucağından uzak kaldıkça eksigim. Sen bir Kur’ansın, ben de senin cüz’ünüm.

Can sazını terennüm ettiren senin mızrabındır. Bu nasıl oluyor, sen hem canın içindesin, hem dışında? **Ben bir kandilim, seninle yanarım, sensiz kalınca sönerim.** Ey benim hikmetinden sual olunmaz Rabbim, sen bensiz ne âlemdesin?

Nefes, onun denizinin perişan bir dalgasıdır. Bizim neyimiz, bizim nağmemiz onun nefesindedir. Ebedîlik ırmağı kenarında bir ot gibi yetiştik. Bizim her uzvumuz onun suyundan vücut bulmuştur.

Dağı saman çöpü gibi hafif, saman çöpünü de bir dağ gibi ağır ve azametli görüyorum.

Ne bahtiyardır o kimse ki bu toz duman içinde bir binici görür. Nağmenin cevherini bir telin titreyişinden görür.

***

- **Allahımıza ait sorulara bir cevap denemesi** (*Peyami Safa*)

Kâinat ya tesadüfün veya Allah’ın eseridir. Tesadüfün eseri olabilmesi için, atomdan sayısız yıldızlara ve galaksilere kadar onu vücuda getiren ve en büyük rakamlarla bile ifadesi imkânsız derecede çok sayıda elemanın (unsurun) yanyana gelmesini sağlayan bitip tükenmez tesadüflerin birleşmesi lâzım.

Buna inanmanın Allah’a inanmaktan çok daha makul olduğunu göstermek için şöyle bir misale başvurulur: **Bir maymunun önüne bir yazı makinesi koyunuz. Tuşlara rastgele vurmaya başladığını farzediniz. Maymun, kaç milyon, kaç milyar kere vurmalıdır ki, rastgele yanyana gelen harflerden Shakespeare’in tam bir eseri meydana gelsin?**

Kâinat Shakespeare’in bir eseri kadar sayılı unsurlardan meydana gelmiş ve o kadar küçük değildir. İçinde sayılamıyacak kadar çok eser, sistem, organizasyon, cansız ve canlı varlık terkipleri vardır. Bunları yaratabilmek için, kaç milyar tesadüf maymununun kaç milyar sene elele verip çalışması lâzım. Bunu bilmek büsbütün imkânsız. Bunun sadece imkânına inanmak da Allah’a inanmaktan milyar kere daha zor. Hele Protoplazmadan insan şuuruna oradan da medeniyetlerin tarihine çıkılınca önümüze yığılan harikalar, Allah’a inanmayı bırakıp da tesadüf maymununa iman etmeyi maskara edecek bir zenginliğe yarıyor.

Hemen ilâve edeyim: Allah’ın isbatı bu kadar kolay değil. Fakat, bu kadarcık bir düşünce bile, Allah’ın mevcut olmadığını isbat etmenin imkânsız derecede zor olduğunu hissettirmeye yetiyor.

- **İlim ve din kavgası** (*Peyami Safa*)

İngiltere’nin ve dünyanın en büyük matematik ve fizik âlimlerinden Sir Edmund Whittaker’in “Dünyanın başlangıcı ve sonu” adındaki eserinde deniyor ki:

“Fikirlerin sırf ilmî sahası içinde kaldığımız müddetçe **dünya, ebedî kanunların emri altında intizamlı bir düzen içinde işleyen bir mekanizma gibi görünür. Fakat kâinatın doğumu ve ölümü öyle bir sımra dayanmaktadır ki, orada bu telâkki değerini kaybeder.**”

Aynı eserde müellif, 1900’den evvel, ilmin tabiatı kocaman bir saat gibi mekanizmadan ibaret sandığını, fakat bir dalga kuantomunun (**dalga gibi görünen cisimcik hayaletlerinin**) böyle bir kaba madde tasavvuruna yer bırakmadığını izah ederek diyor ki:

“Şekil ve lokalizasyon kavramları modern cisimciklere tatbik edilemez. Onlar ancak matematik ifadelerle tasavvur edilebilirler... **Ondokuzuncu asrın ikinci yarısı ilmî maddeciliğin ilkbaharı idi. Mekân içinde yer alan kaba maddenin tek hakikat olduğunu öğretiyordu.** Ruh, maddenin bazı hal ve hareketlerinin gölge hadisesinden ibaretti. Materyalistlerin (maddecilerin) cephesi, cisimciklerin matematik bir telâkkisine dönen madde ile beraber çöktü.”

Jeans der ki: “Kâinat bir matematikçinin zihninde bir düşünce gibidir.”

Yirminci asrın başında, Planck’tan beri, Einstein, Heisenberg... gibi en büyük otoritelerle birlikte bu yeni anlayışa varan ilim, artık dine sırtını çevirmekten vazgeçmiş, ona yaklaşmaya teşebbüs etmiştir.

Meşhur İngiliz filozofu Bertrand Russel’in “İlim ve Din” adındaki kitabında izah ettiği gibi, Newton, Cuvier, Faraday... gibi en büyük tabiat âlimleri dindardı. Copernik kitabını Papaya ithaf etmişti. Descartes’in Kilise ile arası daima iyiydi.

Einstein’in meşhur bir sözünü hatırlatalım: “**İlimsiz din, topal, dinsiz ilim kördür.**”

İlim, kendi başına kâfi değildir. İlim, vâkıaları, din değerleri bildirir. İkisi de ayrı plânda iki hakikat sahasıdır. İlim “Sevmek kin beslemekten daha doğrudur” yahut “İyilik zulme tercih edilmelidir” gibi bir değer hükmü vermez.

***

- M Ali Bulut bir köşe yazısında dünyanın geleceği hakkında şöyle der:

Kıyametin kopacağı inancı, tüm dinlerde, hatta yerel dinlerde bile mevcuttur. Bilim de (astro fizik yasaları) de artık bize net bir şekilde bunun kaçınılmaz olduğunu söylüyor. Dini söylem ile fizik söylem arasında küçük bir fark var: Biri (yani din) “**saat yaklaştı**” diyor, ötekisi (yani bilim) “**güneşin dürülmesine daha uzun bir zaman var**”, diyor.

Evrenimiz ölçülebilir zaman açısından 14 küsur milyar yaşında. Güneş ise 8 milyar yaşında. Bizim hayatımızın kaynağına oturtulmuş olan **güneş, mahiyetindeki Helyumu azar azar Hidrojene dönüştürerek hayatımız için lazım olan ısı, enerji ve aydınlığı var ediyor.** Kontrollü bir şekilde yanarak, insanlığın hayatını idamesi için kendisine yüklenmiş ilahi emri, (ocak ve lamba olma görevini) sürdürüyor.

Geçmiş toplumların zannı, “bu ocak ila nihayet devem edecek” yönünde idi. Peygamberler bu zannı yok etmek ve hayatın fâniliğini anlatmak için gönderildiler. Dedikleriydi şuydu: “-Bu ocak önünde sonunda sönecek! **Bu dünya harap olacak ve ebedi cennet ve cehennem şeklinde iki dal şeklinde yeniden inşa edilecek!**”

Sonunda bilim de bu noktaya geldi. Bilim de “evet bu ocak sönecek” diyor. Hatta tamamen teknik verilerle, sobada ne kadar yakıt kalabilmiş olabileceğini bile kesine yakın tahmin edebiliyor. En iyimser tahminle bu ocak daha dört milyar yıl tüter, diyorlar! **Dinler ocağın sönmeye çok az bir zaman kaldığını söylüyor, bilim ise daha 4 milyar yıl güneşimiz bize yetebilir, diyor...**

Peki, güneşte 4 milyar yıllık yakıtın var olması, insanlığın da yaşamasını garantisi midir? Hayır? Çünkü bir de üzerinde oturduğumuz dünya var. **Dünya Kur’an’a göre, insanın hizmetine verilmiş, yaşanılabilir bir yer haline gelmesi için uzun bir macera yaşamış,** insan ömrü ile kıyaslanamayacak kadar uzun bir zaman diliminde, ilahi bir takdir ve kast ile insanın yaşayabileceği bir küre olmuştur.

Yine Kur’an’a göre dünya, dağılmaya aday bir takım parçalardan (kıtaun mütecaviratun, Rad, 4) oluşmaktadır. Atmosferi ve yapısı insan müdahalesiyle bozulabilecek bir yapıdadır. Dolayısıyla insanın hayatı sadece güneşe bağlı değil. Dünyanın kendisi de bağlı olduğu güneşten ayrı olarak varlığı sayısız tehlikeler ve tehditler altında bulunan bir küredir. **Her an başını bir kuyruklu yıldızla çarpabilir,** her an parçalarının birbirinden ayrılmasına sebep olacak depremlere maruz kalabilir...

***

- **Kur’ân-ı Kerim’den Âyetler ve İlmî Gerçekler** (Dr. Hâluk Nurbaki)

Yaratılışın esrarı

Felâk, “birdenbire çatlayıp, şiddetle patlamadan doğan” demektir.

Dağılan parçacıklar, **Bing-Bang ya da büyük ve ilk patlama** diye tanınan evrenin ilk yaratılışına ait fizik ve astrofiziğin bilgilerini şöyle özetleyebiliriz.

Evrenin genişlemesi konusunda oldukça ciddi tesbitler yapılmıştır. **Sanki evren merkez bir noktadan uzaklaşan küre yüzeylerini hatırlatmaktadır.** Allah (c.c.), Kur’an’da: “Biz evreni genişleticilerdeniz” buyurmaktadır.

Büyük ve çok hızlı bir patlama ile tüm evrenin merkezden uzaklaşa uzaklaşa tüm galaksileri oluşturması uzun süre tartışılmıştır.

Eskiden mutlak boşluk, enerji ve maddenin bittiği mekân sanılıyordu. Halbuki Vakum’un (Mutlak boşluğun), enerji davet ettiği tesbit edilmiştir.

Daha önceleri Heisenberg atom çekirdeğinin ödünç kıvant aldığı bildirilmişti. H.B. Cazimir, **mutlak boşlukta** kıvant doğduğunu doğrulamış, bunlara “**hayalet parçacıklar**” demiştir.

Prof. Paul Davies ise yoklukta ortaya çıkan yeni varlıkların, Allah’ın kudretinin bir gereği olduğunu cesaretle bildirmiştir. Bütün bu tesbitler ilk patlama olayına yeni bir bakış getirmiştir.

Yeni fizik tesbitlere göre bu patlama anı, bir saniyenin milyarda birinde ilk dekorunu tamamlamış ve birbirine yapışık galaksiler, yıldızlar doğmuştur. İlk ayrılmalar ise saniyenin binde birinde meydana gelmiştir.

Galaksiler (yıldız birlikleri) birliklerini nasıl koruyorlar? Son yıllarda ortaya atılan görünmeyen madde düşüncesine göre, **evrende tanıdığımız madde oluşunun dışında esrerengiz güçler, varlıklar vardır.** Bunlar işte gerekli bu gücü galaksilere sağlamaktadırlar.

“**Tüm yaratılmışların şerrinden Felâk’ın** (büyük patlamadan sonra meydana gelen varlıkların) **Rabb’ine sığınırım.**” Rab sıfatını en iyi açıklayan âyet budur.

Saniyenin onmilyarda biri kadar bir anda, şiddetli bir patlama ile milyar kere milyar yıldız doğuyor. Bu, ancak Allah’ın Rab sıfatı ile mümkündür. **Rab sıfatı; düzenleme, fizikî nizam verme, yetiştirip olgunlaştırma demektir.**

Nitekim, bütün ateistleri perişan eden bir soru şudur:

-Bir noktada meydana gelen dev infilâk, küresel dağılmalar şeklinde evren mekânlarına yayıldı da niçin madde, toz bulutu gibi merkezden küre yüzüne doğru tabakalar halinde yayılmadı? Nasıl oldu da arada binbir nakışta binbir geometrik şekiller (yıldızlar) oluştu? Nasıl muhteşem galaksi birlikleri gelişti?

Allah maddesel evrenin şekillerini murad etmiş ve Kûn (ol) emri ile bir patlama yaratmıştır. Sonuçta felâklar, yani **patlamadan doğan varlıklar, Allah’ın Rab sıfatı ile akıl almaz fiziksel bir kompitür nizamına sokulmuştur.**

Bütün yaratılmışlar, bir patlamanın sonunda meydana gelen olaydır. Meselâ tohumun çatlaması sonucu olan felâk bir bitkidir, ya da ilkahtan sonra çatlayarak mitoz üstüne mitoz yapan bir canlıdır. Fakat hepsinde de ilk çatlamadan sonra mutlaka Rab sıfatının ona nizam vermesine ihtiyaç vardır.

Kûn (ol) emrindeki sır

Müsbet bilgiler, 19. yüzyılda yeni geliştiği zaman, **maddesel evreni milyarlarca senedir yavaş yavaş gelişen bir sistem sanıyordu.**

Ancak yaratılışın gerçeklerini bilebilmek için zaman, mesafe ve mekân gibi kavramlarla, fiziğin ve astrofiziğin matematik bir program olan yasalarını çok iyi tanımak gerekir.

Bugünkü fizik ve biyolojiden kesin olarak biliyoruz ki evrendeki hiç bir olay başladığı andaki matematik programını bozarak başka bir şekle dönebilme yeteneğine sahip değildir.

Cenab-ı Hak evreni yarattığı zaman, ona “Ol” demiş ve bütün evren kuruluvermiştir. Allah, zaman diliminin bir anında neyi murad etmişse o anda oluvermiştir.

Bütün yaratılmışlar arasında **zaman nedir?**

İlk patlamada evrenin doğuşu saniyenin binde birinden kısa bir zaman süresinde tamamlanıyor. Galaksilerin belirlenip yerleşmesi ise altı saniye gibi kısa bir sürede oluyor. Halbuki,

meselâ dünyamızda kıtaların yerleşmesi milyonlarca yılda tamamlanıyor. **Zaman dediğimiz eylem de, büyük patlama ile doğan bir varlıktır.**

Zaman, ünlü Rus bilgini Kozirof'a göre bir tür durgun enerji, Amerikalı Einstein'e göre de boyut, yani bir koordinattır. Bu önemli fizik yaklaşım da, zamanın bir mahlûk olduğunu, yani Allah'ın yarattığı bir varlık olduğunu açıkça izah eder.

Farklı renkler, titreşimlerin zaman koordinatlarındaki farklı eyleminden meydana gelirler. **Renkleri meydana getiren ışınlar, zaman açısından farklı eylem göstermese evren tek renk olurdu.**

40 haftalık zaman diliminde bebek yaşayacak hale gelmektedir. Bu haliyle zaman, önceden düzenlenmiş bir programın ekrana aktarıcısıdır.

Kıyamet, o kûn (ol) emri içinde programlanmış kesin bir hükümdür. Zaman dediğimiz koordinat, onu işlemeye ve programı sonlandırmaya memur bir kuldur.

Zamandaki mesafelerin bizim idrakimize uzun gelmesi kendi minik ömrümüzden ve programı (Levh-i Mahfûz) bilemeyişimizdendir.

Her varlık kişiliğini matematik programa borçludur. O program ise “KÜN” emriyle doğan bir kaderden ibarettir.

İnsanların dünya hayatı için yaratılmaları nasıl bir meni hücresi içinde programlanmışsa, öldükten sonra dirilmeleri de toprakta programlanmıştır. Dünyanın yaratılma emri ile birlikte, mahşer de aynı anda “KÜN (OL)” emrine tâbidir.

Anne karnına düşen meni nasıl bebek haline gelme zorunda ise, toprağa düşen insan da dirilecektir.

“OL” emriyle programlanan her olay bir sona makûmdur. İnsanın dünya hayatı “OL” emrinin bir parçasıdır. Yani **insanın dünya öncesi ve sonrasında bir hayatı vardır. Bu nedenle dünya hayatının sonu mânâyâ intikaldir. Bu durum maddesi yoğunluktan kurtulan insanın, mânâsının Cenab-ı Hakk'a yakın olması demektir.** Allah'ı daha yakın idrak, bir anlamda O'na dönüş kavramı getirmektedir.

Böyle bir yaklaşım fizikte de mevcuttur. Bir atom çekirdeğinin kuvantize olması, yani enerji dalgalarına dönmesi halinde, çekime bağlı hapis şekilden kurtularak müthiş sür'at kazanmasına yol açar. Böylece **atom çekirdeğinde hapis kalan kvant ışına dönünce, evrenin sonsuzluğunda rakseder durur.**

İnsan bedenden sonraki hayatına, iman idraki içinde daha yakınlık sağlayacaktır.

Cennetteki sır

13. Andolsun ki, o, Cebrail'i bir başka inişte daha (aslî suretiyle) görmüştü.

14. Sidretü'l-Müntehâ'nın yanında.

15. Me'vâ cenneti onun (Sidre'nin) yanındadır. (Necm, 53/13-15)

Kur'an hükümlerinden biliyoruz ki **sekiz ayrı cennet vardır. Cennetül meva** bunlardan biridir ve madde sınırının bittiği yerde başlamaktadır.

Eğer cennette ağırlık kavramı dünyadaki gibi olsaydı, “**altından ırmaklar akan cennet**” tabiri olmayacak, “içinden ırmaklar akan cennet” denecekti. Demek ki bir anlamda cennet uzayında durmak, orada nefis meskenler kurmak mümkündür.

Kur'an tarifıyla “**erike**” diye bildirilen mekân noktalarında, her taraf seyredilebilecektir. **Cennette maddi mekânların hâkim olduğu tarzda bir cazibe, bir ağırlık sorunu yoktur.** Bir olay için cazibe gerekiyorsa, olayla beraber halkedilir. (ırmakların akışı gibi.)

Cennette zaman kavramı da cazibeye benzer. Yani gerektiğinde olaya eşlik eder. Bu yüzden yani **zaman eylemi olmadığı için, cennette usanç kavramı da teşekkül etmez.**

Cennette inananların her arzularının o anda halkolması, yine doyumsuz hazların sıralanması, zarif bir zaman eylemi ile yürür. Burada zaman, varlıklara ömür biçen bir kılıf değil, aksine insanın hizmetinde bir haz vesilesidir. Meselâ, renkler, ışıklar yansırken, zaman eyleminin titreşimleri için aracı kullanır. Ancak bu ışık ve renk, dünyadaki halinden çok farklı şiddette etkileyici ve haz vericidir. Rahmân Sûresinde bildirilen **koyu yeşil cennet**, bunun en ciddi örneğidir.

Yine bu zaman eylemindeki zerafet, dolayısıyla **koku olayı**, cennette bambaşka kuvvette, insanı baştan sona istilâ eden bir hazzın temsilcisidir.

Hız. Adem topraktan yaratıldığında cennette mukimdi. Şu halde, gerçekte insan bedeni cennette ölümsüz bir hayat biçimi için yaratılmıştır. **Asıl hayatı cennette ve bedeniyle devam edecektir.**

Bedeni dünyada ölüme mahkûm eden olaylar, enerji ihtiyacıdır. Dünya zaman ve çekim (ağırlık) eylemiyle insan bedenini aşırı enerjiye, besine zorlamakta, yıpratarak ölüme götürmektedir.

Cennette bu tarz bir enerji ihtiyacı yoktur. Çünkü ağırlık ve zaman eylemi silinmiştir.

Hız. Adem cennetten kovulurken: “Soyunun ve inin” emri verilmiştir. **Cennette özel cildimizin olması, ölümsüzlüğün özel bir kılıfı olarak bilinmektedir. Özel deri nedeniyle yıpranma, buruşma gibi, güzelliği etkileyen sebepler de olmadığından, ölümsüz bir hayatın eşlik ettiği yıpranmayan güzellik, cennette Allah’ın lütfettiği nimetler olarak devam edip gidecektir.**

Cennette sür’at kolaylığı, hatta bağımsızlığı vardır. Zaten zaman ve gravidasyonun (çekim) cennette silikleşip adeta zarif, gizli bir tül gibi kalması, bu sonucu tabii kılar.

Böylece cennet, maddesel mekânların sınırında, sonsuz güzelliklerin ve hazların doyulmaz ülkesidir.

***

○ **Hayalî Bey:**

Cihân-ârâ cihân içredür arayı bilmezler Ol mâhiler ki deya içredür deryâyı bilmezler	Cihanı süsleyen (Allah) cihanın içindedir; (O’nu) aramayı bilmezler; O balıklar ki denizin içindedirler, denizi bilmezler.
Harâbât ehline dûzah azâbın anma ey zâhid Ki bunlar ibn-i vakt oldu gam-ı ferdâyı bilmezler	Harabat ehline (Vaktini meyhanede geçirenlere) cehennem azabından söz açma ey sofu, Bunlar vakte uyan kişiler oldular, yarının gamını, gelecek kaygısını çekmezler, bilmezler.
Şafak-gün kan içinde dâğını seyr etse âşıklar Güneşde zerre görmezler felekde ayı bilmezler	Âşıklar, şafak rengi (kıpkızıl) kan(larının) içindeki dağlarını (yaralarını) seyrederek (başka şeyle ilgilenmezler) (O âşıklar) güneş ışığı içindeki zerreyi, gökyüzündeki ayı bilmezler.
Hamîde kadlerine rişte-i eşki takub bunlar Âtarlar tîr-i maksûdu nedendür yayı bilmezler	Bunlar bükülmüş boylarına gözyaşı ipliğini takıp Maksat okunu atarlar (fakat) yayın neden yapıldığını (yay nedir, kimin için gerilmiştir) bilmezler.
Hayâlî fakr şalına çekenler cism-i uryânı Anunla fahr ederler atlas ü dîbâyı bilmezler	Ey Hayâlî! Çıplak bedenlerini fakr şalına saranlar, Onunla (fakr şalıyla) övünürler ve atlasın, dibanın (çiçek nakışları dokunmuş ipekli kumaşın) ne olduğunu bilmezler.

“Öne eğilmiş kavisli bir yay düşününüz ve “sicim gibi ağlamak” deyimindeki abartılmış gözyaşını bu eğik boyun gözünden ayağına doğru indiriniz; bu, bir yaydır. Dikkat edilecek olursa yayın gerip atacağı okun temreni, demir ucu yani, atanın kendisine doğrudur, atanı vuracaktır!” (M. Necati Sepetçioğlu)

***

○ **Ne âlemdir bu âlem aklı fikri bîkarâr eyler**

Hep i’câzât-ı kudret pîş-i çeşmimden güzer eyler (Abdülhak Hâmid)

(Bu âlem nasıl bir âlemdir, aklı fikri alır. İnsanlığı şaşkınlığa sevk eden ilahi kudret eserleri hep gözümün önünden geçer.)

- **Göz bize Rabbimiz tarafından güzellikleri ve hakikatleri görmek, kalp ise iman meselelerini idrak etmek için verilmiştir. Her ikisinin hakkını veren kurtuluşa erer.** (*Prof. Osman Kemal Kayra*)
- **İnsan dünyaya kesb-i kemâl ve seyr-i Cemâl için gelmiştir.** (*Abdulkadir Geylani*)
(İnsan dünyaya, olgunlaşmaya çalışmak ve Allah'ın güzelliklerini seyretmek için gelmiştir.)
- Fıskırmak kavağa, dökülmek salkımsöğüde verilmişti. İkisini birden düşünebilen, dünyanın en şahane fıskiyesini seyreder.
“Öbür dünya var mı, yok mu?” diye düşünenlere şaşarım: bu dünya var mı ki!.. (*Arif Nihat Asya*)